

European Schools

Office of the Secretary-General of the European schools

Pedagogical Development Unit

Ref.: 2010-D-391-pl-2

Orig.: PL

**PROGRAM NAUCZANIA JĘZYKA POLSKIEGO
W SZKOŁACH EUROPEJSKICH - POZIOM
PODSTAWOWY KLASY 1-7**

Polish L1 – Secondary years 1-7 syllabus

APPROVED BY THE JOINT TEACHING COMMITTEE ON 4 & 5 FEBRUARY 2010 IN
BRUSSELS

Entry into force in September 2010

Introduction au nouveau programme de Polonais L1 – cycle secondaire 1 – 7 années.

L'ancien programme de la langue maternelle polonaise avait été rédigé en Pologne parallèlement au Système des Écoles européennes, donc les experts qui ont travaillé sur ledit programme ne connaissaient pas la spécificité du système. Ce programme posait donc certains problèmes aux enseignants.

Le groupe des enseignants polonais des Écoles européennes, sous guidance d'un expert polonais, qui est également l'expert pour le baccalauréat européen, ont préparé le nouveau programme de Polonais L1 tout en tenant compte de ces problèmes et des changements dans le système national. Le programme ne contient pas encore la partie pour le niveau approfondi, qui est en préparation.

Le programme est basé sur des compétences à atteindre par les élèves polonais sur les 7 niveaux scolaires. Il contient la partie décrivant les objectifs, tant généraux que spécifiques pour la matière. Il contient également le contenu (savoir et savoir faire) divisé par cycle et par niveaux. La méthode de travail, avec exemple, y est décrite. Le programme contient aussi la description des sujets du baccalauréat et les deux tableaux d'évaluation ainsi que les exigences à atteindre par les élèves pour les notes données.

Introduction to the new Polish L1 – Secondary years 1-7 syllabus

The old Polish mother tongue syllabus was designed and written in Poland in parallel with the European Schools system. This meant that the experts who worked on the syllabus were not familiar with the system's specificity. As a result this syllabus posed some problems for the teachers.

The group of Polish teachers in the European Schools, under the guidance of a Polish expert who is also the expert for the European Baccalaureate, have prepared the new Polish L1 syllabus taking account of those problems and of the changes in the national system. The syllabus does not yet contain the part for the advanced level course, which is in preparation.

The syllabus is based on competences to be acquired by Polish pupils in the seven year groups. It contains the part describing the objectives, both general and specific, for the subject. It also contains the content (knowledge and skills), divided by cycle and by year groups. The method of work, with examples, is described. The syllabus also contains a description of the Baccalaureate examination questions and the two assessment tables, as well as the requirements to be met by pupils for the marks awarded.

Einführung des neuen Lehrplans für Polnisch L1 in den Klassen 1-7 des Sekundarbereichs

Der alte Lehrplan für Polnisch als Muttersprache wurde in Polen, parallel zum System der ES erarbeitet. Die an dem Projekt beteiligten Sachverständigen waren demzufolge nicht mit den besonderen Eigenschaften des Systems der Europäischen Schulen vertraut. Deshalb hatten die Lehrkräfte der ES einige Probleme bei der Umsetzung des alten Lehrplans.

Die Lehrkräfte für Polnisch an den Europäischen Schulen haben unter der Leitung eines polnischen Experten, der ebenfalls als Sachverständiger im Rahmen der Europäischen Abiturprüfungen fungiert, einen neuen Lehrplan für Polnisch L1 erarbeitet und dabei die vorstehend erwähnten Probleme sowie die Änderungen im nationalen System berücksichtigt. Das Kapitel über die Vertiefung befindet sich noch in der Vorbereitung und wird dem Lehrplan beigelegt.

Der Lehrplan stützt sich auf die von den polnischen Schülern/innen in den 7 Klassen der Sekundarstufe zu erzielenden Kompetenzen. Er beinhaltet ein Kapitel, in dem sowohl die allgemeinen als auch die fachspezifischen Ziele erläutert werden. Darüber hinaus umfasst das Dokument eine Beschreibung des Unterrichtsinhalts (Wissen und Fertigkeiten) je nach Stufe und Niveau. Die Arbeitsmethode wird anhand von Beispielen beschrieben. Ferner beinhaltet der Lehrplan ein erläuterndes Kapitel zu den Fragen der Europäischen Abiturprüfungen, zwei Evaluierungstabellen sowie die an die Schüler/innen mit Blick auf den Erhalt einer gewissen Note gestellten Anforderungen.

PROGRAM NAUCZANIA JĘZYKA POLSKIEGO W SZKOŁACH EUROPEJSKICH

POZIOM PODSTAWOWY KLASY 1-7

Rozdział 1

Koncepcja programu

Program nauczania w szkołach europejskich został zaplanowany na siedem lat nauki. Dzieli się na dwie części: program dla klas I-III i IV-VII. W klasach młodszych zaplanowano przede wszystkim nauczanie języka jako przygotowanie do lektury dzieł literackich z różnych epok. Kształcenie kompetencji językowych będzie odbywać się w związku z wybranymi tekstami literackimi, podejmującymi problematykę wybranego kręgu tematycznego. Celem takiego ujęcia jest z jednej strony rozszerzanie słownictwa tematycznego, z drugiej kształcenie sprawności intelektualnej, wrażliwości etycznej i estetycznej. W klasie I będą to tematy związane ze szkołą, człowiekiem i jego związkami z tradycją, prawem, naturą i cywilizacją oraz z kulturą. W klasie drugiej – domem, prawami i obowiązkami, artystą i twórcą. W klasie trzeciej – konfliktem i przebaczeniem, władzą i prawem, sztuką i różnymi odmianami cywilizacji.

W klasach starszych dominuje kształcenie kulturowo-literackie w układzie chronologicznym. Ujęcie historycznoliterackie podyktowane jest włączeniem do nauczania języka polskiego elementów historii Polski, której młodzież polska uczęszczająca do szkół europejskich na lekcjach historii nie poznaje.

W każdym roku nauczania wprowadza się naukę posługiwania się polszczyzną w jej odmianie pisanej oraz wypowiedzianiem się w różnych formach.

W kształceniu kulturowo-literackim dużą rolę odgrywać będzie włączenie innych niż literackie tekstów kultury i ich interpretacja w rozmaitych kontekstach, ważnych dla kształtowania postaw etycznych i patriotycznych.

[Obowiązuje podręcznik do klasy 6 szkoły podstawowej GWO oraz podręcznik *Między nami* dla klasy I gimnazjum GWO]

Cele edukacyjne

1. Wspomaganie umiejętności komunikowania się uczniów i wprowadzanie ich w świat kultury, zwłaszcza przez:
2. Kształcenie sprawności mówienia, słuchania, czytania i pisanie w zróżnicowanych sytuacjach komunikacyjnych prywatnych i publicznych, ważnych dla życia w państwie demokratycznym i obywatelskim; rozwijanie zainteresowania uczniów językiem jako składnikiem dziedzictwa kulturowego,
3. Ujawnianie zainteresowań, możliwości i potrzeb oraz językowych i czytelniczych umiejętności uczniów po to, by wyznaczać stosowne dla nich cele, dobierać treści i materiały, projektować odpowiednie działania gwarantujące skuteczność edukacji
4. Rozbudzanie motywacji czytania i rozwijanie umiejętności odbioru dzieł literackich i innych tekstów kultury (także audiowizualnych), a przez nie przybliżanie rozumienia człowieka i świata; wprowadzanie w tradycje kultury europejskiej i narodowej
5. Uczenie istnienia w kulturze, przede wszystkim w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym, tak by stawała się wewnętrzną i osobistą własnością młodego człowieka
6. Poznanie dzieł literackich wchodzących w skład dziedzictwa polskiej, europejskiej i światowej kultury.
7. Osiągnięcie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej.

8. Kształtowanie tożsamości osobowej, narodowej i kulturowej.
9. Wzmacnianie wiary w swoje możliwości oraz poczucia odpowiedzialności za własny rozwój i samodzielne decyzje dotyczące dalszej nauki i wyboru zawodu.
10. Kształtowanie hierarchii wartości na podstawie wybitnych dzieł kultury.
11. Rozwijanie postaw tolerancji i eliminowanie postaw ksenofobicznych.

Oraz na poziomie zaawansowanym:

12. Zdobywanie dojrzałości intelektualnej przejawiającej się w świadomym korzystaniu z wiedzy językowej w aktach komunikacyjnych oraz z wiedzy o literaturze i kulturze w interpretacji dzieł literackich i w odbiorze tekstów kultury.
13. Pogłębianie samopoznania, odkrywanie i rozwój własnych zainteresowań i możliwości, rozumienie podstawowych metod poznawania i badania rzeczywistości.

Zadania szkoły

1. Doskonalenie umiejętności mówienia, słuchania, czytania, pisania, odbioru różnorodnych tekstów kultury; opis języka wspomagający umiejętności ucznia.
2. Motywowanie do poznawania literatury oraz różnorodnych tekstów kultury wzbogacających wiedzę ucznia o człowieku, życiu i świecie z perspektywy współczesności i z odniesieniem do przeszłości.
3. Tworzenie sytuacji, w których uczenie się języka następuje przez świadome i refleksyjne jego używanie (bez nawarstwiania teoretycznej, abstrakcyjnej wiedzy o systemie językowym).
4. Pobudzanie postaw kreatywnych ucznia w procesie zdobywania umiejętności i gromadzenia wiedzy.
5. Integrowanie różnych zakresów doświadczeń kulturowych; przybliżanie uczniom różnorodnych tekstów kultury w perspektywie wiedzy o człowieku i świecie, uczestnictwa w kulturze współczesnej i praktyce społecznej i komunikacji oraz obcowania z tradycją.
6. Wspomaganie uczniów w procesie rozpoznawania i rozumienia wartości oraz w osobistym wysiłku tworzenia wewnętrznie akceptowanej ich hierarchii.
7. Wprowadzaniu uczniów w technikę uczenia się i wyposażanie ich w narzędzia samodzielnej pracy umysłowej.
8. Rozbudzanie zainteresowań wybitnymi dziełami literatury i sztuki oraz tworzenie warunków sprzyjających pogłębionemu poznawaniu i przeżywaniu ich treści.
9. Wprowadzenie ucznia w dziedzictwo literackie i kulturowe, w tradycję narodową i dziedzictwo kulturowe krajów europejskich; pomoc w rozpoznawaniu obecności tradycji we współczesnej kulturze.
10. Przybliżanie literatury współczesnej i ukazywanie jej miejsca w dzisiejszej kulturze.
11. Przygotowanie ucznia do świadomego i krytycznego odbioru dzieł kultury (także masowej).
12. Pomoc w kształtowaniu umiejętności interpretowania arcydzieł literackich i rozpoznawania ich w kontekście egzystencjalnym, aksjologicznym i historycznym; pomoc w rozpoznawaniu w nich wartości i ich hierarchizacji.
13. Pomoc w rozwijaniu sprawności komunikacyjnych stosownie do sytuacji; kształtowanie świadomości mocy języka i możliwości rozszerzania granic własnego świata poprzez język.
14. Wzbogacanie wiedzy o języku traktowanym jako historycznie rozwijający się system i jako wsparcie w podejmowaniu refleksji porządkującej obserwacje językowej praktyki.
15. Uczenie syntetyzowania i porządkowania poznanego materiału.
16. Pomoc w utrwalaniu nawyków samokształceniowych.

17. Wspomaganie rozwoju kultury językowej i uwrażliwianie na piękno mowy ojczystej. Oraz na poziomie zaawansowanym:
18. Pomoc w rozwijaniu sztuki interpretacji w rozszerzonych kontekstach historyczno-literackich, teoretycznoliterackich, filozoficznych.
 19. Wskazywanie korespondencji różnych sztuk, interpretacje porównawcze.
 20. Pomoc w samodzielnym poznawaniu różnych dziedzin humanistyki.
 21. Uczenie syntetyzowania i porządkowania poznanego materiału według dyscyplin naukowych - językoznawstwa i literaturoznawstwa.
 22. Rozwijanie twórczych uzdolnień ucznia - artystycznych lub naukowych - poprzez jego własną twórczość (pisarską, filmową albo drobne prace krytyczne i badawcze).
 23. Wprowadzenie w technologię pracy umysłowej jako przygotowanie do egzaminu maturalnego i studiów wyższych.

Rozdział 2

Treści kształcenia

Klasa I (6 godzin tygodniowo)

A. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

Fonetyka

Sylaba; głoski; głoska a litera,
Upodobnienia wewnątrzwyrazowe,
Poprawna artykulacja i intonacja w głośnym czytaniu; dostosowanie sposobu mówienia do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji językowej,
Elementy sytuacji komunikacyjnej.

Ortografia

Powtórzenie i utrwalenie zasad z poprzednich klas; poprawne stosowanie znaków interpunkcyjnych. Wdrożenie reguł o wymianie głosek w wyrazach pokrewnych i tematach fleksyjnych, zasady o różnicach między pisownią a wymową oraz pisowni „nie” z różnymi częściami mowy. Ćwiczenie zapisu nazw własnych.
Posługiwanie się słownikiem ortograficznym.

Słowotwórstwo

Rodzina wyrazów; wyraz podstawowy i pochodny; budowa wyrazu: podstawa słowotwórcza, rdzeń i formanty.

Leksyka

Wzbogacanie słownictwa: synonimy; antonimy; homonimy – tworzenie i rozpoznawanie w tekstach.
Umiejętność nazywania wrażeń, uczuć i przeżyć własnych oraz bohaterów literackich.
Uproszczony podział na wyrazy zapożyczone i rodzime.
Posługiwanie się słownikami języka; wyrazów obcych; wyrazów bliskoznacznych, poprawnej polszczyzny.
Budowa hasła słownikowego. (tu: Słowniki i ich zawartość)
Treść i zakres wyrazu Znaczenie podstawowe i metaforyczne (tu: uproszczone pojęcia metafory, symbolu i ironii)

Frazeologia

Rozpoznawanie znaczeń popularnych związków frazeologicznych; przysłowia i idiomy.

Fleksja – części mowy

Rozpoznawanie części mowy i ich form gramatycznych (rozbiór gramatyczny) , podział na odmienne i nieodmienne, odmiana czasownika (pojęcia koniugacji, trybu, aspektu, strony) oraz rzeczownika (pojęcie deklinacji).

Składnia

Ogólny podział wypowiedzi; typy zdań pojedynczych: rozwinięte i nierozwinięte.
Rozróżnienie i samodzielny zapis zdań oznajmujących, pytających i rozkazujących.
Określenie podstawowych funkcji składniowych wyrazów w zdaniu: podmiot. Orzeczenie i określenia; grupa podmiotu i orzeczenia w zdaniu.

Praca z tekstem – literackim i nieliterackim

Identyfikacja typu wypowiedzi jako tekstu literackiego, użytkowego lub informacyjnego.
Teksty użytkowe: rozpoznawanie podstawowych różnic między: instrukcją, zaproszeniem, ogłoszeniem , plakatem i reklamą.
Odróżnienie informacji ważnych od drugorzędnych w tekście, treści fałszywych (np. manipulacja w reklamie) od przenośnych (np. metafora lub ironia),
Podstawowe zagadnienia z poetyki i teorii literatury.

Szkoła pisania – tworzenie własnego tekstu

Struktura i komponowanie i wypowiedzi pisemnej – rozumienie zabiegów na tekście.
Układanie planu ramowego i szczegółowego; formułowanie pytań do tekstu.
Znajomość i stosowanie kompozycji danej formy pisemnej (wydzielanie akapitów).
Rozróżnienie podstawowych różnic między stylem oficjalnym i nieoficjalnym języka.
Tworzenie wypowiedzi w formach gatunkowych: instrukcja, ogłoszenie, zaproszenie, sprawozdanie, dialog, list, pamiętnik i dziennik, opis, charakterystyka postaci, prosta notatka.

B. KSZTAŁCENIE LITERACKO – KULTUROWE

Kręgi tematyczne

1. Szkoła (ja w szkole)
2. Człowiek i tradycja
3. Człowiek i prawo
4. Natura a cywilizacja
5. Człowiek a kultura

Wybrane elementy z historii Polski.

Lektury obowiązkowe

1. wybrana (wspólnie z uczniami) powieść młodzieżowa np. Musierowicz lub Terakowskiej
2. E. E. Schmitt – *Oskar i pani Róża*
3. J. R. R. Tolkien – *Hobbit*
4. B. Leśmian – *Przygody Sindbada Żeglarza*

Klasa II (5 godzin tygodniowo)

A. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

Fonetyka

Pogłębienie i uzupełnienie wiedzy z klasy 1.

Upodobnienia międzywyrazowe.

Akcent wyrazowy.

Wyjątki w akcentowaniu.

Ortografia

Przypomnienie i utrwalenie zasad zwłaszcza reguł pisowni „nie” z różnymi częściami mowy oraz poprawnego użycia znaków interpunkcyjnych.

Interpunkcja zdań pojedynczych, złożonych współrzędnie, złożonych podrzędnie, wielokrotnie złożonych oraz zawierających imiesłowowy równoważnik zdania.

Pisownia przedrostków i przyrostków.

Słowotwórstwo

Utrwalenie materiału z klasy 1.

Rodzaje i funkcje formantów. Kategorie słowotwórcze. Zdrobnienia, zgrubienia. Oboczności rdzenia.

Analiza słowotwórcza wyrazów pochodnych.

Leksyka

Zróznicowanie słownictwa: ogólnonarodowe i o ograniczonym zasięgu (wyrazy gwarowe i regionalizmy; wyrazy środowiskowe; terminy naukowe i zawodowe; archaizmy i neologizmy; wulgaryzmy i eufemizmy, słownictwo modalne). Wyrazy rodzime i zapożyczenia, konkretne i abstrakcyjne – ich znaczenie oraz funkcja w tekście.

Rozpoznawanie wypowiedzi o charakterze emocjonalnym, wartościującym i perswazyjnym.

Posługiwanie się słownikami zarówno w formie książkowej, jak i elektronicznej, posługiwanie się indeksami i przypisami.

Frazeologia

Rodzaje związków frazeologicznych ze względu na ich budowę i stopień zespolenia.

Klasyfikacja ze względu na ich pochodzenie.

Frazeologizmy. Analiza frazeologizmów będących porównaniami i metaforami.

Źródła błędów frazeologicznych.

Fleksja – części mowy

Utrwalenie materiału z klasy 1.

Stosowanie poprawnych form odmiany rzeczownika, czasownika, przymiotnika, liczebnika i zaimka.

Dostrzeganie w odmianie osobliwości, stwarzających problemy w zachowaniu poprawności językowej.

Stosowanie poprawnych form wyrazów w związkach składniowych.

Składnia

Części zdania. Funkcje składniowe różnych części mowy. Rozbiór logiczny.

Zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie.

Rodzaje zdań złożonych współrzędnie i podrzędnie. Proste wykresy. Imiesłowy.

Imiesłowowy równoważnik zdania.

Przekształcanie zdań w równoważniki zdań i odwrotnie.

Mowa niezależna i zależna. Mowa pozornie zależna.

Praca z tekstem – literackim i nieliterackim

Rozpoznawanie wypowiedzi argumentacyjnej, wskazywanie tezy, argumentów i wniosków.

Rozpoznawanie różnic między fikcją, kłamstwem i manipulacją językową; rozpoznawanie zabiegów perswazyjnych. Wykonywanie działań na tekście i zapisywanie ich rezultatów: plan, streszczenie, formułowanie pytań, udzielanie odpowiedzi na pytania, podział na akapity i nadawanie im tytułów. Kompozycja tekstu oraz funkcja podstawowych środków stylistycznych.

Określanie gatunku utworu na podstawie jego cech.

Podstawowe zagadnienia z poetyki i teorii literatury.

Szkoła pisania – tworzenie własnego tekstu

Tworzenie wypowiedzi pisemnych w formach gatunkowych takich jak w klasie 1 ze zwróceniem uwagi na: na trojdzienne uporządkowanie kompozycyjne i fabularnie opowiadanie, opis sytuacji, przeżyć, przedmiotów, dzieł sztuki, charakterystykę postaci literackiej lub filmowej oraz osoby prawdziwej (autocharakterystykę), notatkę oraz dotatkowo streszczenie linearne, dedykacja, przemówienie, wywiad, recenzja, rozprawka (wprowadzenie), udział w dyskusji.

Stosowanie zasad organizacji tekstu zgodnie z wymogami wymienionych gatunków.

Tworzenie spójnej pod względem logicznym i składniowym wypowiedzi na zadany temat.

B. KSZTAŁCENIE LITERACKO – KULTUROWE

Kręgi tematyczne

1. Dom
2. Prawa i obowiązki
3. Artysta i tworzywo. Związki literatury ze sztukami plastycznymi i audiowizualnymi.

Wybrane elementy z historii Polski.

Lektury obowiązkowe

1. A. Fredro – *Zemsta* (oraz kontekst historyczny, np. historia szlachty, obyczaje szlacheckie)
2. A. Mickiewicz – *Dziady*, cz. II
3. H. Sienkiewicz – wybrana (wspólnie z uczniami) powieść historyczna we fragmentach, np. *Quo vadis* lub *Krzyżacy* oraz kontekst historyczny
4. J. Słowacki – *Balladyna*

Klasa III (4 godziny tygodniowo)

A. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

Fonetyka

Błędy akcentowe.

Upodobnienia i uproszczenia grup spółgłoskowych.

Akcent zdaniowy (wyrazistość mowy, modulacja głosu, tempo i płynność).

Cechy wymowy charakterystyczne dla regionów.

Ortografia

Pisownia skrótów i skrótowców.

Pisownia wyrazów złożonych.

Znajomość podstawowych zasad edytorskich (umiejętność poprawy błędów ortograficznych i interpunkcyjnych).

Utrwalanie wiadomości z klas poprzednich.

Słowotwórstwo

Wyrazy złożone; poprawne tworzenie skrótów i skrótowców; reguły skracania wyrazów.

Leksyka

Oficjalna i nieoficjalna odmiana polszczyzny.

Umiejętność dostosowania odmiany i stylu wypowiedzi do gatunku wypowiedzi.

Umiejętność doboru słownictwa i precyzja wyrażania znaczeń w tekście.

Dostrzeganie różnic pod względem zakresu i treści w znaczeniu wyrazów.

Rozróżnianie znaczeń wyrazów wieloznacznych.

Frazeologia

Klasyfikowanie związków frazeologicznych.

Rozróżnianie związków frazeologicznych stałych, luźnych i łączliwych.
Określanie związków frazeologicznych w wypowiedzi.
Zastosowanie związków frazeologicznych ze zrozumieniem ich znaczeń.

Fleksja – części mowy

Utrwalenie poprawnego zastosowania form odmiany odmiennych części mowy.
Utrwalenie umiejętności rozpoznawania i nazywania odmiennych i nieodmiennych części mowy.
Znajomość odmian osobliwości.
Odróżnianie form odmiany wyrazów zalecanych przez słownik poprawnej polszczyzny od form dopuszczalnych w mowie potocznej.
Przekształcanie konstrukcji czynnych na bierne i odwrotnie.
Zamiana form osobowych czasownika na imiesłowy i odwrotnie (świadomość ich funkcji zdaniowych).

Składnia

Rozróżnianie różnych rodzajów wypowiedzi i poprawne ich zastosowanie we własnych wypowiedziach.
Umiejętność dostosowania szyku wyrazów do wagi przekazywanych informacji.
Przekształcanie części zdania pojedynczego w zdania podrzędne i odwrotnie.
Przekształcanie konstrukcji strony czynnej w konstrukcje strony biernej i odwrotnie – ze świadomością ich funkcji w zdaniu.
Zamiana mowy niezależnej na zależną i odwrotnie.
Budowanie wypowiedzi wielokrotnie złożonych i ich wykresy.
Wykorzystanie wiedzy o składni w stosowaniu reguł interpunkcyjnych.
Oddzielanie za pomocą znaków interpunkcyjnych wyrazów i wypowiedzi wtrąconych.

Praca z tekstem – literackim i nieliterackim

Kształcenie umiejętności samodzielnego wyszukiwania informacji i świadomego oraz odpowiedzialnego korzystania z nich z zachowaniem zasad etyki (książka, prasa, media).
Sytuacja komunikacyjna i funkcje językowe.
Umiejętność hierarchizacji informacji w zależności od ich funkcji w przekazie.
Umiejętność wyszukiwania w wypowiedzi potrzebnych informacji i świadome ich cytowanie.
Świadome odróżnianie faktów od opinii.
Zastosowanie zasad etyki i etykiety językowej.
Umiejętność rozpoznania różnych gatunków publicystycznych.
Świadomy odbiór komunikatu przekazywanego za pomocą środków audiowizualnych (informacje przekazane werbalnie i zawarte w obrazie).

Szkoła pisania – tworzenie własnego tekstu

Pogłębianie umiejętności organizacji wypowiedzi ustnej i pisemnej z zachowaniem zasad estetyki.
Układanie tekstu o charakterze ironicznym, zastosowanie pointy.
Wzbogacanie opisu o elementy interpretacji.
Umiejętność użycia i wprowadzenia do tekstu elementów charakterystyki pośredniej.
Próby indywidualizacji języka w wypowiedzi.
Umiejętność wprowadzania cytatów i sentencji.
Pogłębienie umiejętności pisania rozprawki na dowolny temat.
Redagowanie charakterystyki porównawczej i charakterystyki zbiorowości.
Redagowanie reportażu.
Sporządzanie opisu bibliograficznego.
Dwukierunkowe przekształcanie tekstów pisanych w różnych stylach.

Umiejętność pisania wybranych tekstów użytkowych.

B. KSZTAŁCENIE LITERACKO – KULTUROWE

Kręgi tematyczne

1. U źródeł – konflikt i przebaczenie
2. Władza i prawo
3. Oblicza cywilizacji
4. Sztuka a... (kicz, media, polityka)

Wybrane elementy z historii Polski.

Lektury obowiązkowe

1. A. Kamiński – *Kamienie na szaniec*
2. W. Szekspir – *Romeo i Julia*
3. A. de Saint – Exupéry – *Mały Książę*
4. B. Prus – *Z legend dawnego Egiptu*

Teksty omawiane w klasach I – III w ramach kształcenia literacko-kulturowego

1. Szkoła

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

N. H. Kleinbaum *Lekcja na dziedzińcu* (*Stowarzyszenie umarłych poetów* – fragment)

Zbigniew Herbert *Pan od przyrody*

Jack London – *Martin Eden* (fragment)

Leopold Staff *Kowal*

Z podręcznika Anity Gis *Zrozumieć słowo* kl. I gimn.

Najmilsza pamiątka

Niziurski *Kosmos i klasa*

Kornel Makuszyński *Sprawdzona metoda, Sztuka podpowiadania*

Jan Twardowski *O maluchach, Do moich uczniów*

Z podręcznika Marii Nagajowej *Słowa i świat* kl. 6

Andrzej Błazej *Dziwna lekcja*

Sue Townsend *Dramatyczna decyzja*

Dziennik Bogusi R. (fragmenty)

Jarosław Świerż *Drogi Tomku*

2. Człowiek i tradycja

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Adam Mickiewicz *Świtez*

Cecylia Niewiadomska *Podanie o Popielu*

J.G. Frazer *Kult drzew*

Kazimierz Malicki *Goliszowe buty*

Wanda Markowska – *Pochodzenie bogów (Mity Greków i Rzymian* – fragment)

Wanda Markowska *Demeter i Kora (Mity greków i Rzymian* – fragment)

Świat stworzony przez Boga (Księga Rodzaju – fragment)

Czesław Miłosz – *Przypowieść o maku*

Jarosław Iwaszkiewicz – *Poziomka*

3. Człowiek i prawo

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Anne de Vries *Salomonowa mądrość*
Witold Makowiecki *Opowieść Arkesilaosa*
Cecylia Niewiadomska *Legendarny władca Polan*
Anonim tzw. Gall *Pierwszy król Polski*
Halina Górska *Rycerze gwiazdy wigilijnej*
Fryderyk Schiller *Rękawiczka*
Tadeusz Kraszewski *Drużyna Robin Hooda*
Kodeks Hammurabiego
Dekalog (Księga Wyjścia – fragment)
Preambuła Konstytucji 3 maja
Powszechna Deklaracja Praw Człowieka
Anna Kamińska *Kain i Abel*

4. Natura a cywilizacja

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Imre Trenscsenyi-Waldapfel *Narodziny cywilizacji*
Władysław Kopaliński *Pierwsze narzędzia człowieka*
Jerzy Ross *O pochodzeniu ognia*
Irena Parandowska *Dedal i Talos*
Bolesław Prus *Egipt*
Henryk Sienkiewicz *Forum Romanum (Quo vadis – fragment)*
Bolesław Prus *Świątynie w czasach faraonów (Faraon – fragment)*
Katedra – świat uporządkowany (Symbolika gotyckiej katedry)
Owidiusz *Kadmos (Przemiany – fragment)*
Dosięgnąć nieba (Księga Rodzaju – fragment)
Bolesław Prus *Paryż (Lalka – fragment)*
Miron Białoszewski *Mrowienia się*

5. Człowiek a kultura

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Ewa Nowak *Telewizor z kłódką*
Umberto Eco *W pracowni*
Zbigniew Herbert *Jaskinia w Lascaux*
Jan Twardowski *Pisanie*
Tadeusz Różewicz *Próbuje*
Konstanty Ildefons Gałczyński *Rozmowa z aktorem*
Wanda Markowska *Eros i Psyche (Mity greków i Rzymian – fragment)*
Wanda Markowska *Orfeusz i Eurydyka (Mity greków i Rzymian – fragment)*
Owidiusz *Pyram i Tyzbe (Przemiany – fragment)*

6. Dom

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Olga Tokarczuk *Czas domu (Prawiek i inne czasy – fragment)*
Homer *W rodzinnej Itace (Odyseja – fragment)*

Syn marnotrawny (Ewangelia wg św. Łukasza – fragment)
Adam Mickiewicz *Powrót Tadeusza (Pan Tadeusz, księga I – fragment)*
Umberto Eco *Jakże cudownie było bawić się pluszowym misiem (Drugie zapiski na pudełku od zapalek – fragment)*
Czesław Miłosz *Dom nad Issą (Dolina Issy – fragment)*
Melchior Wańkowicz *W nowotrzebskim dworku (Szczęście lata – fragment)*
Julian Ursyn Niemcewicz *Pamiętniki czasów moich (fr. O dworkach polskich)*
Magdalena Samozwaniec *W domu Kossaków (Maria i Magdalena – fragment)*
Aleksander Kamiński – *U Alka i Rudego (Kamienie na szaniec – fragment)*
Adam Mickiewicz *Inwokacja (Pan Tadeusz, księga I – fragment)*
Christiane F. *Złe wspomnienia (My, dzieci z dworca ZOO – fragment)*

7. Prawa i obowiązki

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Przypowieść o miłosiernym samarytaninie (*Ewangelia wg św. Łukasza – fragment*)
Umberto Eco *Praca w weekend! Świętokradztwo (Drugie zapiski na pudełku od zapalek – fragment)*
Henryk Sienkiewicz – *Legenda żeglarska*
Antoni Czechow *Śmierć urzędnika*
Wojciech Rzehak *Mitologia. Wierzenia Greków i Rzymian. (fr. o Dedalu i Ikarze)*
Ernest Bryll *Wciąż o Ikarach głoszą...*
Tadeusz Różewicz *Prawa i obowiązki*

8. Artysta i tworzywo

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Jarosław Iwaszkiewicz *Ikar*
Artur Rubinstein *Ja i muzyka (Moje długie życie – fragment)*
Jerzy Szaniawski – *Profesor Tutka a hasło „sztuka dla sztuki” (Profesor Tutka – fragment)*
Zbigniew Herbert *Cena sztuki (Martwa natura z wędzidłem – fragment)*

9. U źródeł – konflikt i przebaczenie

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Zygmunt Kubiak *Sąd Parysa (Mitologia Greków i Rzymian – fragment)*
Władysław Szpilman *Pianista (fr. Pamiętnika Wilma Hosenfelda)*
Paweł Huelle *Weiser Dawidek (fr. W gabinecie dyrektora)*
Upadek pierwszych ludzi (Księga Rodzaju – fragment)
Juliusz Słowacki – *Dzbanek malin (Balladyna – fragment)*
Jerome Dawid Salinger *Rozmowa z profesorem Spencerem (Buszujący w zbożu – fragment)*
Sofokles *Rozmowa siostr (Antygona – fragment)*
Sofokles *Argumenty dwóch siostr (Antygona – fragment)*
Jan Kochanowski *Tren VIII, Tren X*
Paweł Huelle *Weiser Dawidek (fragment)*
Leszek Kołakowski *Oburzające dropsy*
Władysław Szpilman – *Ukłony ojca (Pianista. Warszawskie wspomnienia 1939-1945 – fragment)*

Homer *Priam w obozie Greków (Iliada – fragment)*

10. Władza i prawo

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Bolesław Prus *Z legend dawnego Egiptu*

Król Karol (*Pieśń o Rolandzie – fragment*)

Anonim tzw. Gall *O królu Bolesławie (Kronika polska – fragment)*

Ignacy Krasiński *Do króla*

Ryszard Kapuściński *Cesarz (fragment)*

Antoni Libera *Cały świat to scena (Madame – fragment)*

George Orwell *Przykazania Braci Zwierząt (Folwark zwierzęcy – fragment)*

Gustaw Herling-Grudziński *Praca (Inny świat – fragment)*

11. Oblicza cywilizacji

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Bolesław Prus *Marzenia wynalazcy (Lalka – fragment)*

William Golding *Ogień na wierzchołku góry (Władca much – fragment)*

Jerzy Szaniawski *Most (fragment)*

Umberto Eco *Ile drzew wyrzucam co roku do kosza (Drugie zapiski na pudełku od zapalek – fragment)*

O minusach Internetu [...] (fragment rozmowy ze Stanisławem Lemem)

12. Sztuka a... (kicz, media, polityka)

Teksty zaproponowane przez uczniów i nauczyciela

Julia Hartwig *O graffiti (Dziennik amerykański – fragment)*

Jerzy Szaniawski – *Profesor Tutka o telewizji*

Ryszard Kapuściński *Autoportret reportera (fragment)*

Teresa Bogucka *Reklama – siła perswazji (fragmenty)*

Stefan Chwin *Aż nie wiadomo, co rwać... (Złoty pelikan – fragment)*

Sławomir Mrożek *Półpancerze praktyczne*

Jerzy Bralczyk *Jezyk reklamy (fr.) z ćwiczeń do klasy III cz. 2*

Dorota Piatek *O co chodzi w reklamie (jw)*

Jerzy Szylak *Komiks – świat przerysowany(jw)*

13. Człowiek a świat wartości (Ten krąg tematyczny jest nadobowiązkowy. Teksty zamieszczone poniżej można omówić na lekcjach języka polskiego, filozofii, etyki).

Jostein Gaarder *Co to jest filozofia? Świat Zofii (fragment)*

Seneka Młodszy *O życiu szczęśliwym (fragment)*

Epikur Epikur pozdrawia Menoikeusa

Lukrecjusz *Pochwała Epikura (O naturze wszechrzeczy – fragment)*

Henryk Sienkiewicz *Uczta u Petroniusza (Quo vadis – fragment)*

J.R.R. Tolkien *Urodziny Bilba (Drużyna pierścienia – fragment)*

A. Kwiatek, M. Worwąg *Diogenes i Aleksander (Podróż po historii filozofii. Starożytność – fragment)*

Gwiazdy domem Diogenesa, Antifilos Anegdota o Diogenesie

Franciszek Rabelais *Beczka Digenesa (Gargantua i Pantagruel – fragment)*

Ewa Wipszycka *Święty Antoni, czyli o pierwszych pustelnikach (O starożytności polemicznie – fragment)*

Jakub de Voragine *Legenda o świętym Aleksym (Złota legenda – fragment)*

Giotto di Bondone *Kazanie do ptaków, Stygmatyzacja św. Franciszka (reprodukcje)*

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz* (fr. Ks. III o obyczajach – powrót z grzybobrania, zasiadanie do stołu); Stefan Zeromski *Przedwiośnie* (fr. rozdziału *Nawłóć – Wstawano dosyć późno...*)

Jan Brzechwa *Pchła Szachrajka*

KLASY IV – VII Układ historycznoliteracki

Klasa IV – 4 godziny tygodniowo

A. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

Treść i zakres wyrazu – rozwinięcie. Znaczenie podstawowe i metaforyczne.
Sposoby wzbogacania słownictwa (zapożyczenia, neologizmy);
Elementy historii języka zgodnie z omawianymi dziełami literackimi. Najważniejsze zabytki języka polskiego.
Pojęcie stylu. Style artystyczne omawianych utworów.
Pojęcie stylizacji. Stylizacja biblijna, barokowa.
Próby stylizowania języka.
Nacechowanie stylistyczne środków językowych.
Archaizm.
Sytuacja komunikacyjna i funkcje języka.
Tekst publicystyczny i popularno–naukowy.
Etykieta językowa.
Elementy retoryki w tekście własnym.
Poprawność językowa.

B. KSZTAŁCENIE LITERACKO – KULTUROWE

STAROŻYTNOŚĆ

Dzieła literackie

Biblia [Poemat o stworzeniu świata; wybrany psalm; Księga Hioba (fr.); Wybrana przypowieść; Modlitwa Pańska; Hymn świętego Pawła o miłości; Apokalipsa św. Jana (fr.)]

Proces historyczno-literacki

kosmogonia
znaczenie Biblii w kulturze

Konteksty, dialog z tradycją

Wybrane elementy z historii Polski.

Geneza *Biblii*

Biblia w malarstwie (do wyboru przez nauczyciela);

Kubiak – *Nowy brewiarz Europejczyka* (fragment)

Np. Kochanowski, *Czego chcesz od nas, Panie*;

J. Słowacki – wybrany hymn,

Szyborska – *Na wieży Babel*

J. Kulmowa – *Psalm wyciszenia*

T. Nowak – *Psalm o nożu w plecach* lub *Psalm o powrocie*

A. Kamieńska – *Księga nad księgami* (fr.),

Ida Fink – *Odpływający ogród*

Cykl tekstów literackich z motywem „*ars poetica*” (np. Horacego, Kochanowskiego, Mickiewicza, Puszkina, Staffa, Przybyszewskiego, Verlaine’a, Miłosza, Różewicza, ...)

Poetyka

psalm

przypowieść

hymn

poemat

ewangelia
apokalipsa
archetyp
topos

Toposy, symbole

Raj (ogród)
Ojciec
Bóg – Ogrodnik
drzewo życia
cierpienie (wina – kara)
księga

Grecja i Rzym

Dzieła literackie [Wybór mitów (Demeter, Apollo i Dionizos, Narcyz, Orfeusz);
Iliada (opis tarczy Achillesa; pojedynek Achillesa z Hektorem; Priam w obozie greckim);
Odyseja (Odys w Hadesie);
Sofokles – *Antygona* lub *Król Edyp*

Owidiusz – *Metamorfozy* (fr.)
Horacy – wybór pieśni

Proces historyczno-literacki

apollinijskość i dionizyjskość
wpływ Homera na religię grecką
wpływ kultury greckiej na rzymską
epikureizm,
stoicyzm
podstawowe terminy z historii sztuki

Konteksty, dialog z tradycją

Wybrane elementy z historii Polski.
Miłosz – *Orfeusz i Eurydyka*,
Kołakowski – *Obecność mitu* (fr.)
Eliade – *Próba definicji mitu* (fr.)
Nietzsche – *Narodziny tragedii...* (fr.)
Ossowska – *Ethos rycerski* (fr.)
Najder – *Ethos rycerski* (fr.)

Ignacy Krasicki *Monachomachia* (fr. Opis pucharu gloriosum)
Adam Mickiewicz – *Pan Tadeusz* (fr. Opis serwisu)
Zbigniew Herbert – *Narcyz*
W. H. Auden – *Tarcza Achillesa*
Czesław Miłosz – *Antygona*
Janusz Głowacki – *Antygona w Nowym Jorku*
Jerzy Szaniawski – *Żeglarz*
Mitologia w malarstwie (do wyboru przez nauczyciela)
Architektura antyku w Europie

Poetyka

mit
epos
tragedia

Arystoteles – *Poetyka* (fr.) – decorum
pieśń
oda

Toposy, symbole

Arkadia
Fatum, hamartia
Fortuna, przemijanie
wędrowka (navigare necesse est)

ŚREDNIOWIECZE

Dzieła literackie

Kwiatki św. Franciszka
Słota – *O zachowaniu się przy stole*
Dante – *Boska komedia* (fr.)

Bogurodzica
Lament świętokrzyski
Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią (fr.)
Legenda o świętym Aleksym
Kronika polska (fr.)

Proces historyczno-literacki

Architektura romańska i gotycka,
Św. Augustyn – *Wyznania* (fr.)
Franciszkanizm
Kultura rycerska
Znaczenie kościoła w rozwoju kultury średniowiecznej
Znaczenie średniowiecza dla kultury polskiej
Podstawowe terminy z historii sztuki

Konteksty, dialog z tradycją

Wybrane elementy z historii Polski.
Ossowska – *Ethos rycerski* (fr.)
Jean Hani – *Symbolika świątyni chrześcijańskiej* (fr.)
Słowacki – *Hymn z 1830 r.*
Kazimiera Iłakowiczówna – *Opowieść małżonki świętego Aleksego*
Baczyński – *Bogurodzica*
Wisława Szymborska – *Wywiad z Atropos*
Miron Białoszewski – *Wywiad*
Tokarczuk – *Dom dzienny, dom nocny* (fr.)
Zbigniew Herbert – *Kamień z katedry*
Sapkowski – *Świat króla Artura* (fr.)

Malarstwo średniowieczne

Film „*Katedra*” reż. Tomasz Bagiński na podst. opowiadania Dukaja
Film *Pieśń słoneczna* reż. Zefirelli
Film *Imię Róży* reż. Jean-Jacques Annaud

Poetyka

epos,
chansons de geste

pareneza
hagiografia

Toposy, symbole

Symbolika katedry
Symbolika liczb
Rycerz
Krzyż i miecz
Śmierć (taniec Śmierci)

RENESANS

Dzieła literackie

Petrarka – wybrany sonet
Boccaccio – *Sokół*

Kochanowski – wybrane fraszki, pieśni, treny (IX, X, XI, XIX)
Mikołaj Sep – Szarzyński – wybrane sonety
Mikołaj Rej – *Krótką rozprawą* (fr.)
Andrzej Frycz Modrzewski – *O poprawie Rzeczypospolitej* (fr.)

Proces historyczno-literacki

humanizm,
reformacja
horacjanizm
podstawowe terminy z historii sztuki

Konteksty, dialog z tradycją

Wybrane elementy z historii Polski.
P. Mirandola – *Mowa o godności człowieka* (fr.)
Sztuka renesansu (malarstwo, rzeźba, architektura)

J. Tuwim – *Rzecz Czarnoleska*
Bolesław Leśmian – *Urszula Kochanowska*
Andrzej Mandałian – wybrany tren do żony
Władysław Broniewski – *Anka*
Film *Zakochany Szekspir*

Poetyka

fraszka,
pieśń,
tren; tradycja trenu,
sonet włoski
nowela – teoria sokoła
dramat szekspirowski (na podstawie *Romeo i Julia*)
poezja metafizyczna

Toposy, symbole

Dom – ojczyzna
Arkadia
Cnota
Theatrum mundi
Człowiek marionetka

BAROK

Dzieła literackie

Cervantes – *Don Kichot* (fr.)
Molier – Wybrana komedia w wersji teatralnej
J. A. Morsztyn – wybrane liryki
D. Naborowski – wybrane wiersze
J. Ch. Pasek – *Pamiętniki* (fr.)
W. Potocki – wybrane wiersze
Jan Sobieski – wybrany list do Marysieńki

Proces historyczno-literacki

Wybrane elementy z historii Polski.
kontreformacja i konwersja
marinizm,
konceptyzm,
sarmatyzm
klasycyzm (na przykładzie fragmentu z Sarbiewskiego)
podstawowe terminy z historii sztuki

Konteksty, dialog z tradycją

Grochowiak – *Lekcja anatomii*
Szymborska – *Kobiety Rubensa*
Henryk Sienkiewicz – *Potop* (fr.)

poetyka

komedia
anafora, hiperbola, metafora, kontrast (barokowe środki wyrazu)
malarstwo barokowe
Zbigniew Herbert – *Martwa natura z wędzidłem* (wybrany esej)

Toposy, symbole

Vanitas nanitatum
Władza
Teatrum mundi
Szlachcic Sarmata

C. SZKOŁA PISANIA – TWORZENIE TEKSTU WIASNEGO

Rozszerzanie i doskonalenie różnych form wypowiedzi.

Klasa V – 4 godziny tygodniowo

A. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

Pojęcie znaku; znak językowy. Język jako system znaków.
Podsystemy języka.
Język mówiony i pisany.
Etyka językowa; językowy savoir-vivre (w mowie i piśmie).
Estetyka wypowiedzi mówionej i pisanej.
Stosowność stylistyczna wypowiedzi.
Style artystyczne epok i omawianych utworów.

B. KSZTAŁCENIE LITERACKO – KULTUROWE

OŚWIECENIE

Dziela literackie

J. La Fontaine – wybrana bajka

Iwan Kryłow – wybrana bajka

Np. motyw wilka i baranka w ujęciu bajkopisarzy różnych epok: Ezop, La Fontaine, Iwan Kryłow, Ignacy Krasicki, Zbigniew Herbert.

Jan Potocki – *Rękopis znaleziony w Saragossie* (fr.)

Krasicki – wybrane satyry i bajki

Monachomachia (fr.), *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki* (fr.)

Wybrane bajki i satyry innych polskich poetów z epoki (np. Krasicki, Trembecki, Naruszewicz)

F. Karpiński – wybrane wiersze (sielanka sentymentalna, poezja religijna)

Proces historyczno-literacki

encyklopedyści

ośrodki kulturalne epoki (Warszawa, Puławy)

racjonalizm, empiryzm

podstawowe terminy z historii sztuki

Konteksty, dialog z tradycją

Wybrane elementy z historii Polski.

Bergson – *O śmiechu*

L. Kołakowski – *O śmiechu*

Cz. Miłosz – *Zakłęcie*

W. Szymborska – *Utopia*

Poetyka

powiastka filozoficzna

powieść utopijna

satyra (świat na opak)

bajka, alegoria

poemat heroikomiczny

komizm,

sentymentalizm, miłość sentymentalna

klasycyzm

rokoko

Toposy, symbole

Utopia

Eldorado

Bóg – Oko Opatrzności

ROMANTYZM

Dziela literackie

Wybór poezji europejskiej (np. Goethe – *Król olch*, Schiller – *Rękawiczka*, *Oda do radości*, Puszkina – *Prorok*)

J. W. Goethe – *Cierpienia młodego Wertera* (fr.); *Faust cz. 1.*

G. Byron – *Giaur* (fr.)

A. Mickiewicz – *Oda do młodości*, *Romantyczność*; IV cz. *Dziadów*; wybrane sonety z cyklu *Sonety krymskie*; III cz. *Dziadów*; *Pan Tadeusz*;

wiersze liryczne

J. Słowacki – *Kordian*; *Grób Agamemnona*; inne wiersze

Z. Krasiński – *Nie-Boska komedia* (wybrane sceny)

C.K. Norwid – wybrane wiersze

Proces historyczno-literacki

manicheizm

Filomaci i Filareci

polemiki literackie (salon literacki)

miłość romantyczna

historyzm, orientalizm, ludowość, fantastyka

bohater romantyczny i jego odmiany

rola artysty w świecie wartości romantycznych

naród

kult Napoleona

Powstanie listopadowe

polemiki wokół powstania listopadowego

Prometeizm, providencjalizm, mesjanizm

Rola romantyzmu w dziejach kultury polskiej

podstawowe terminy z historii sztuki

Konteksty, dialog z tradycją

Wybrane elementy z historii Polski.

Trznadel – *Kordian polski* (fr.)

Hegel – *Fenomenologia ducha* (fr.)

Szekspir *Hamlet* (monolog Hamleta „być albo nie być”)

Wyspiański – *Warszawianka* (w wersji teatralnej)

T. Różewicz – *Chleb, Kartoteka* (fr.)

W. Gombrowicz – *Trans-Atlantyk* (fr.)

T. Różycycki – *Dwanaście stacji* (fr.)

Czesław Miłosz – wybrany esej (np. Cz. Miłosz *W Wielkim Księstwie Sillicianii*)

Poetyka

synkretyzm rodzajowy

powieść epistolarna

powieść poetycka

ballada

hymn romantyczny

epopeja narodowa

dramat romantyczny

sonet romantyczny

Toposy, symbole

Bóg – szatan

wina i kara

bunt

młodość

podróż, pielgrzymowanie

szaleństwo – obłąkanie

rząd dusz

C. SZKOŁA PISANIA – TWORZENIE TEKSTU WŁASNEGO

Doskonalenie tworzenia rozprawki, interpretacji tekstu literackiego

Dysertacja

Klasa VI – 4 godziny tygodniowo)

A. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

Język ogólny.

Odmiany terytorialne języka polskiego (dialog, gwara, żargon).

Style artystyczne epok i omawianych utworów.

Style funkcjonalne (publicystyczny, naukowy, artystyczny).

Stylizacja archaiczna i gwarowa.

Kolokwializacja.

Klasyfikacja środków stylistycznych.

Retoryka.

Doskonalenie użycia podstawowych chwytów retorycznych w tekstach własnych.

B. KSZTAŁCENIE LITERACKO – KULTUROWE

POZYTYWIZM

Dzieła literackie

Konopnicka – *Mendel Gdański*

Prus – *Lalka*

Orzeszkowa – *Nad Niemnem* (fr.);

Proces historyczno-literacki

Opozycja: naród – społeczeństwo

Filozofia pozytywna

scjentyzm

utilitaryzm (Comte, Mill, Taine)

empiryzm

organicyzm

ewolucjonizm

realizm

naturalizm

pozytywizm warszawski (program społeczny i literacki)

literatura tendencyjna

realizm krytyczny

rozwój czasopiśmiennictwa

sztuka II poł. XIX w. (np. Chełmoński, Grottger)

podstawowe terminy z historii sztuki

Konteksty, dialog z tradycją

Wybrane elementy z historii Polski.

Powstanie styczniowe w literaturze i malarstwie

Żeromski *Rozdzióbią nas kruki, wrony*

(Grottger – Cykle: *Polonia, Lituania*)

Olga Tokarczuk – *Żurek* (problem tolerancji: swój – obcy)

Juliusz Słowacki – *Paryż*

Adam Mickiewicz – *Epilog*
Olga Tokarczuk wybrany esej z tomu *Lalka i perła*

Poetyka

powieść realistyczna (mimesis)
powieść naturalistyczna
powieść psychologiczna
nowela pozytywistyczna
literatura tendencyjna
gatunki publicystyczne
język ezopowy

Toposy, symbole

Dwór – zaścianek
Miasto
Upadek – pokuta – odrodzenie

MODERNIZM

Dzieła literackie

Poezja młodopolska (Kasprówic, Tetmajer, Staff)
Żeromski – *Ludzie bezdomni* (fr.)
Reymont – *Chłopi* (fr.)
Wyspiański – *Wesele* oraz film w reż. A. Wajdy

Proces historyczno-literacki

dekadentyzm
symbolizm
impresjonizm
katastrofizm
rola inteligencji
etos powstania styczniowego
podstawowe terminy z historii sztuki

Konteksty, dialog z tradycją

Wybrane elementy z historii Polski.
Symbolizm i impresjonizm w malarstwie
Malarstwo Wyspiańskiego
Gombrowicz – *Ślub* (fr.)
Film *Wesele* w reż Smarzewskiego (na PR)

Poetyka

konwencja wiersza młodopolskiego
synestezja
dramat młodopolski
synteza sztuk
epopeja prozą

Toposy, symbole

Pamięć narodowa
Artysta – cyganeria – filister
Bezdomność

Mit i jego demitologizacja

DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE

Dziela literackie

M. Bułhakow – *Mistrz i Małgorzata* [PR]

F. Kafka – *Proces* [PR]

S. Żeromski – *Przedwiośnie*

Z. Nałkowska – *Granica* (obszerne fragmenty)

Maria Kuncewiczowa – *Cudzoziemka*

W. Gombrowicz – *Ferdydurke* (fr.)

B. Schulz – wybrane opowiadania

Poezja następujących poetów: Skamandryci (Tuwim, Wierzyński, Lechoń), Leśmian, Staff, Pawlikowska – Jasnorzewska, Przyboś,

Proces historyczno-literacki

Dadaizm, futuryzm, surrealizm

Bunt przeciwko tradycji

Skamandryci

Awangarda Krakowska

Personalizm i egzystencjalizm

podstawowe terminy z historii sztuki

Konteksty, dialog z tradycją

Wybrane elementy z historii Polski.

Polemiki z przeszłością

K. Wierzyński – *Ojczyzna chochołów*

Poetyka

Wiersz wolny

Nowoczesna (odległa) metafora

Ballada (Leśmianowska)

Prozaizmy

Stylizacja

Toposy, symbole

Legenda Legionów, Piłsudski

C. SZKOŁA PISANIA – TWORZENIE WŁASNEGO TEKSTU

Doskonalenie szkicu interpretacyjnego i dysertacji

Esej

felieton

Klasa VII – 4 godziny tygodniowo

A. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

Akt mowy i jego rodzaje.

Norma i błąd językowy

Tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny.

Ocena innowacji frazeologicznych współczesnej polszczyzny.

Ocena zapożyczeń i neologizmów. Moda językowa.

Język mediów. Język reklamy. Nowomowa.

B. KSZTAŁCENIE LITERACKO – KULTUROWE

LITERATURA PO 1939 ROKU

Dziela literackie

T. Borowski – wybrane dwa opowiadania z tomu *Pożegnanie z Marią*

G. Herling – Grudziński – *Inny świat*

Wybrane wiersze Baczyńskiego, Różewicza

W. Szalamow *Protezy*

M. Białoszewski – *Pamiętnik z Powstania Warszawskiego* (fr.)

M. Hłasko – wybrane opowiadanie

S. Mrożek – *Tango*

T. Konwicki – *Mała apokalipsa*

Wybrane wiersze Herberta, Szymborskiej, Białoszewskiego, Grochowiaka, Miłosza, Barańczaka, Lipskiej, Zagajewskiego, Rymkiewicz

Dwie wybrane pozycje spośród następujących:

A. Camus – *Dżuma*

Chwin – *Hanemann*,

Huelle – jedno opowiadanie z tomu *Opowiadania na czas przeprowadzki*,

Stasiuk – *Opowieści galicyjskie* lub *Dukla*,

Libera – *Madame*

Kuczok – *Gnój*,

Tokarczuk – *Prawiek i inne czasy*,

Wiesław Myśliwski – *Kamień na kamieniu* (obszerne fragmenty)

Dwie pozycje eseistyczne, np. *Kubiak*, *Jastrun*, *Miłosz*, *Zagajewski*, *Herbert*

Jedna wybrana pozycja spośród następujących:

R. Kapuściński – *Cesarz* lub *Imperium*

Tochman – *Jakbyś kamień jadła*,

Jagielski – *Modlitwa o deszcz*

Proces historyczno-literacki

Literatura obozowa, literatura produkcyjna,

rozpad literatury na krajową i emigracyjną po II wojnie światowej,

literatura drugiego obiegu,

pokolenia: Współczesności, („Po Prostu”), Nowej Fali, Brulion-u,

kryzys fikcji literackiej, dominacja dokumentu;

autobiografizm,

podstawowe terminy z historii sztuki

feminizm,

postmodernizm i ponowoczesność

intertekstualność,

kultura masowa ,

ekspansja reklamy

Konteksty, dialog z tradycją

Wybrane elementy z historii Polski.

Powstanie Warszawskie

świat po II wojnie światowej,

Literatura Drugiej Emigracji,
Film A. Wajdy

Poetyka

nowomowa,
dokument osobisty,
literatura faktu,
dzieło otwarte,
sylwa współczesna,
kicz

Toposy, symbole

Armia Krajowa
Powstanie Warszawskie
Katyń
Solidarność

C. SZKOŁA PISANIA – TWORZENIE TEKSTU WŁASNEGO

Doskonalenie form poznanych w toku nauki szkolnej

OSIĄGNIĘCIA

Po ukończeniu klasy I

Uczeń zna i rozumie:

- utwory literackie lub ich fragmenty wskazane w kanonie lektury obowiązkowej
- wybrane wydarzenia z historii Polski
- pojęcia z zakresu poetyki: budowa wiersza, np. podmiot liryczny, bohater liryczny, sytuacja liryczna, wers, strofa, rym, rytm, refren, apostrofa, epitet, przenośnia, porównanie, wyraz dźwiękonaśladowczy; elementy świata przedstawionego, np. czas i miejsce akcji, bohaterowie, fabuła, akcja, wątek, narrator, narracja; gatunki literackie, np. baśń, bajka, legenda, podanie, mit, opowiadanie, powieść
- pojęcia z zakresu kształcenia językowego.

Uczeń potrafi:

- budować spójne, logiczne wypowiedzi, posługując się poprawnym, odpowiednio dobranym słownictwem,
- formułować pytania i odpowiedzi odpowiednie do sytuacji komunikacyjnej,
- opowiadać, stosując różnego typu wypowiedzenia,
- opisywać swoje przeżycia w danej sytuacji, nazywać przeżycia wewnętrzne bohatera lektury,
- charakteryzować bohatera, oceniać jego postępowanie,
- czytać lub wygłaszać z pamięci teksty, stosując poprawną artykulację i intonację,
- dostosowywać sposób mówienia do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji językowej,
- słuchać i rozumieć wypowiedzi swoich kolegów i nauczyciela,
- czytać ze zrozumieniem odpowiednio dobrane teksty literackie, w tym lektury obowiązkowe,
- identyfikować typ wypowiedzi jako tekst literacki, użytkowy lub informacyjny,
- rozpoznawać podstawowe różnice między tekstami użytkowymi: instrukcją, zaproszeniem, ogłoszeniem, plakatem i reklamą,
- odróżniać informacje ważne od drugorzędnych, treści fałszywe od przenośnych,

- rozróżniać narrację pierwszo- i trzecioosobową,
- posługiwać się różnymi rodzajami słowników,
- tworzyć dłuższe wypowiedzi za pomocą zdań pojedynczych i złożonych, poprawne pod względem językowym i stylistycznym,
- formułować pytania do tekstu, sporządzać szczegółowy i ramowy plan tekstu,
- streścić/opowiadać tekst
- tworzyć wypowiedzi w formach gatunkowych: instrukcja, ogłoszenie, zaproszenie, sprawozdanie, dialog, list, pamiętnik i dziennik, opis, charakterystyka postaci, prosta notatka,
- stosować zasady estetyki, graficznej organizacji tekstu (akapity) oraz poprawności ortograficznej i interpunkcyjnej redagowanych wypowiedzi,
- praktycznie posługiwać się wiedzą z nauki o języku (patrz: kształcenie językowe).

Po ukończeniu klasy II

Uczeń zna i rozumie

- utwory literackie lub ich fragmenty wskazane w kanonie lektury obowiązkowej w kontekstach: historycznym, filozoficznym, plastycznym....,
- wybrane wydarzenia z historii Polski
- pojęcia z zakresu poetyki, np.: symbol, wiersz sylabiczny, pytanie retoryczne, peryfraz, anafora, przerzutnia, narrator trzecioosobowy, wszechwiedzący, pierwszoosobowy, retrospekcja, punkt kulminacyjny, rodzaje i gatunki literackie: epika, liryka (pośrednia i bezpośrednia), dramat, hymn, psalm, pieśń, fraszka, przypowieść, epos (inwokacja, porównanie homeryckie, epitet stały), ballada, nowela, komedia, tragedia (akt, scena, tekst główny, tekst poboczny, dialog, monolog); komizm (postaci, słowny, sytuacji), stylizacja językowa,
- pojęcia z zakresu kształcenia językowego.

Uczeń potrafi:

Jak w klasie poprzedniej, a ponadto:

- wypowiadać się na podany temat, zachowując trójdzielną kompozycję wypowiedzi i poprawność gramatyczną (np. unikać zbędnych powtórzeń wyrazowych),
- stosować się do zasad poprawnego akcentowania wyrazów i zdań,
- uczestniczyć w dyskusji zgodnie z zasadami kultury, wyrażać własne zdanie i popierać je argumentami,
- opowiadać treść utworu jedno- i wielowątkowego,
- opisywać wygląd postaci, przedmiotu, krajobraz, sytuację,
- nazywać uczucia własne i bohaterów literackich,
- rozróżniać środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych i nieoficjalnych sytuacjach mówienia,
- dostrzegać zjawisko kłamstwa i manipulacji językowej oraz inne intencje wypowiedzi
- rozpoznawać wypowiedzi o charakterze wartościującym i perswazyjnym,
- rozpoznawać różne typy narracji,
- rozpoznawać elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze,
- dostrzegać różnorodne motywy postępowania bohaterów,
- odróżniać fikcję literacką od rzeczywistości, fikcję od kłamstwa,
- rozpoznawać wypowiedź argumentacyjną: wskazywać tezę, argumenty i wnioski,
- określać funkcje podstawowych środków stylistycznych,
- określać gatunek utworu na podstawie jego cech,

- wyszukiwać potrzebne informacje w słownikach, encyklopediach, spisie treści, indeksie, przypisach...
- zauważać podobieństwa i różnice między utworem literackim a jego adaptacją filmową,
- rozpoznawać związki między dziełem literackim a plastycznym,
- tworzyć spójną pod względem logicznym i składniowym wypowiedź na zadany temat,
- tworzyć wypowiedzi w formach gatunkowych takich jak w klasie I ze zwróceniem uwagi na: urozmaicone kompozycyjnie i fabularnie opowiadanie, opis sytuacji, przeżyć, przedmiotów, dzieł sztuki, charakterystykę postaci literackiej lub filmowej oraz osoby prawdziwej (autocharakterystykę), notatkę oraz dodatkowo streszczenie linearne, dedykację, przemówienie, wywiad, recenzję, rozprawkę (wprowadzenie),
- stosować słownictwo oceniające i wyrazy modalne precyzujące stosunek piszącego do wyrażanych treści,
- doskonalić zasady estetyki, graficznej organizacji tekstu (akapity) oraz poprawności ortograficznej i interpunkcyjnej w redagowanych formach gatunkowych wypowiedzi,
- praktycznie posługiwać się wiedzą z nauki o języku.

Po ukończeniu klasy III

Uczeń zna i rozumie:

- utwory lub ich fragmenty wskazane w kanonie lektury podstawowej,
- utwory z zakresu literatury uzupełniającej omawiane na lekcjach,
- środki wyrazu typowe dla różnych dziedzin sztuki i ich funkcje,
- fleksję (powtórzenie –części mowy i ich funkcje), osobliwości w odmianie,
- składnię (zdania, równoważniki, zdania pojedyncze, złożone, wielokrotnie złożone),
- słowotwórstwo (budowa wyrazu, złożenia, zestawienia, neologizmy),
- frazeologię (rodzaje, znaczenie i pochodzenie związków frazeologicznych),
- fonetykę (mechanizmy procesów fonetycznych np.: upodobnienia, uproszczenia, utrata dźwięczności w wygłosie),
- zna zasady ortografii i interpunkcji.

Uczeń potrafi

Jak w klasie poprzedniej, a ponadto:

- poprawnie pisać przestrzegając zasad ortograficznych i interpunkcyjnych,
- płynnie i bezbłędnie czytać, interpretować tekst poprzez właściwą intonację,
- budować logiczne, spójne i poprawne merytorycznie wypowiedzi na określony temat,
- dyskutować, przytaczać argumenty, uzasadniać własne stanowisko,
- wygłaszać z pamięci fragmenty tekstów,
- analizować i interpretować teksty, posługując się terminologią z zakresu teorii literatury,
- stosownie do sytuacji budować wypowiedzenia mające charakter: perswazji, komentarza,
- redagować pisemne formy wypowiedzi (np.: notatka, opis, opis przeżyć wewnętrznych, charakterystyka, opowiadanie, opowiadanie z dialogiem, list, dziennik, pamiętnik, streszczenie, rozprawka, wywiad),
- posługiwać się poznanymi formami wypowiedzi (np.: opis, opowiadanie, charakterystyka, streszczenie, sprawozdanie, głos w dyskusji),
- wprowadzać cytaty i poprawnie je zapisywać,
- tworzyć teksty użytkowe (np.: ogłoszenia, instrukcje, zawiadomienia, życiorys, list motywacyjny),
- rozumieć przypisy i bibliografię,
- tworzyć teksty mówione i pisane, sprawnie i funkcjonalnie wykorzystując wiedzę

- z zakresu nauki o języku,
- stosować związki frazeologiczne w wypowiedziach.
- dbać o czystość języka ojczystego tzn. wolnego od wulgaryzmów

Po ukończeniu klasy IV

Uczeń zna i rozumie:

- utwory lub ich fragmenty wskazane w kanonie lektury podstawowej,
- utwory z zakresu literatury uzupełniającej omawiane na lekcjach,
- chronologię epok i ich ramy czasowe (antykw, średniowiecze, renesans, barok) w powiązaniu z najważniejszymi wydarzeniami historycznymi (np. Europa w IX-X w., początki państwa polskiego, dynastia Piastów, Polska i Liwa za Jagiellonów, cywilizacja średniowiecznej Europy, renesans i barok w Polsce), główne fakty z życia i twórczości wybranych poetów (np. Homer, Horacy, Sofokles, Mikołaj Rej, Jan Kochanowski, Mikołaj Sęp-Szarzyński, Daniel Naborowski, Jan Andrzej Morsztyn, Wacław Potocki, Jan Chryzostom Pasek),
- pojęcie normy językowej i błędu językowego
- ślady tradycji biblijnej, antycznej i chrześcijańskiej obecne w literaturze polskiej,
- nurty filozoficzne związane z omawianą tradycją literacką,
- pojęcia związane z kulturą europejską i polską (Biblia, Stary i Nowy Testament, dziedzictwo antyku, teocentryzm, franciszkanizm, ascetyzm, kultura rycerska, humanizm, reformacja, kontrreformacja, renesans, barok, sarmatyzm, oświecenie, racjonalizm, klasycyzm, sentymentalizm, pareneza, fatum, sacrum, profanum, dance macabre, stoicyzm, epikureizm, empiryzm, utylitaryzm, katharsis, vanitas, makiawelizm, libertynizm, rokoko, marinizm, karnawalizacja),
- gatunki literackie (psalm, kazanie, kronika, elegia, epos rycerski, hymn, przypowieść, legenda, epepeja, tragedia, komedia, epigramat, tren, fraszka, bajka, satyra, sonet, oda, pamiętnik, powieść,
- style w sztuce (romański, gotycki, renesansowy, barokowy),
- pojęcia zakresu estetyki (decorum, mimesis, harmonia, koncept, dowcip, manieryzm).
- styl poznanych tekstów staropolskich,
- różnice między językiem tekstów staropolskich a współczesną polszczyzną,
- różnice między mową a pismem,
- funkcje języka (estetyczną, ekspresywną, impresywną, poznawczą, fatyczną)
- zapożyczenia z innych języków – kontynuacje.

Uczeń potrafi

Jak w klasie poprzedniej, a ponadto:

- rozpoznać rodzaje i funkcje środków stylistycznych charakterystycznych dla poznawanych epok (inwokacja, porównanie homeryckie, antyteza, inwersja, hiperbola, makabra, oksymoron, paradoks, peryfrazja, ars moriendi, alegoria),
- wskazać toposy kulturowe (dom, śmierć, ogród, apokalipsa, raj, arkadia, ziemia obiecana, motyw artysty jako mędrca, motyw wędrowni, theatrum mundi, Chrystus, Syzyf, Prometeusz, Hiob, Edyp, Eros i Tanatos),
- odtworzyć główne idee utworów poznanych na lekcjach,
- dokonać interpretacji utworów z podstawy programowej,
- analizować i interpretować inne poznane utwory literackie,
- oceniać i wartościować poznane dzieła,
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne poznanych utworów,
- ustalić i zastosować konteksty potrzebne do interpretacji utworu,

- porównywać różne dziedziny sztuki, np. literaturę i sztuki plastyczne, film i teatr,
- charakteryzować, oceniać i porównywać różnych bohaterów literackich,
- stosować pojęcia związane z kulturą europejską i polską,
- stosować pojęcia z zakresu estetyki,
- słuchać wykładu i notować,
- uczestniczyć w dialogu i zabierać głos w dyskusji,
- argumentować własne stanowisko,
- opracować i wygłosić referat, (przygotować różnymi metodami prezentację na zadany temat),
- konstruować dłuższą wypowiedź ustną,
- wygłosić mowę ze świadomym użyciem środków retorycznych,
- dokonać analizy porównawczej tekstów,
- doskonalić poznane formy wypowiedzi pisemnej: szkic interpretacyjny, rozprawkę, recenzję,
- prowadzić korespondencję z zastosowaniem zwrotów grzecznościowych i etykiety językowej,
- poprawić błędy we własnej wypowiedzi,
- odróżnić fakty od opinii,
- czytać ze zrozumieniem teksty publicystyczne i artykuły popularnonaukowe, krótkie teksty naukowe i filozoficzne,
- gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych i pisemnych materiały z innych źródeł,
- sporządzać bibliografię.
- dbać o czystość języka ojczystego tzn. wolnego od wulgaryzmów

Po ukończeniu klasy V

Uczeń zna i rozumie

- utwory literackie lub ich fragmenty wskazane w kanonie lektury podstawowej w odpowiednich kontekstach,
- następstwo chronologiczne i ramy epok: oświecenia i romantyzmu w Polsce w powiązaniu z najważniejszymi wydarzeniami historycznymi (np. rozbiory, Sejm Wielki i Konstytucja 3 Maja, powstania), główne fakty z życia i twórczości wybranych poetów (np. Krasicki, Mickiewicz)
- pojęcia związane z procesem historycznoliterackim: oświecenie, racjonalizm, empiryzm, klasycyzm, sentymentalizm, romantyzm, ludowość, historyzm, indywidualizm romantyczny, mesjanizm.
- pojęcia z zakresu poetyki i teorii literatury; najważniejsze toposy i symbole,
- pojęcia z zakresu kształcenia językowego,

Uczeń potrafi

Jak w klasie poprzedniej, a ponadto:

- wskazać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach oświeceniowych i romantycznych,
- ustalić konteksty interpretacyjne utworów i związki z prądami umysłowymi epoki, a także z tradycją antyczną i biblijną,
- interpretować utwory w konwencjach gatunkowych i prądów artystycznych epoki,
- charakteryzować, oceniać i porównywać bohaterów literackich.

- dbać o czystość języka ojczystego tzn. wolnego od wulgaryzmów

Po ukończeniu klasy VI

Uczeń zna i rozumie

- utwory literackie lub ich fragmenty wskazane w kanonie lektury podstawowej w odpowiednich kontekstach,
- chronologiczne ramy epok pozytywizmu, Młodej Polski i Dwudziestolecia w powiązaniu z najważniejszymi faktami z historii,
- pojęcia związane z procesem historycznoliterackim
- pojęcia z poetyki i teorii literatury oraz najważniejsze topoty i symbole,
- pojęcia z zakresu kształcenia językowego.

Uczeń potrafi:

Jak w klasie poprzedniej, a ponadto:

- wskazać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne dla omawianych tekstów,
- ustalić konteksty interpretacyjne utworów i związki z prądami umysłowymi epoki,
- porównać dzieła z różnych dziedzin sztuki,
- rozpoznawać przykłady stylizacji językowych i ich funkcji w tekście,
- rozpoznawać style funkcjonalne języka
- dbać o czystość języka ojczystego tzn. wolnego od wulgaryzmów

Po ukończeniu klasy VII

Uczeń zna i rozumie

- utwory lub ich fragmenty wskazane w programie
- utwory z zakresu literatury uzupełniającej – konteksty - omawiane na lekcjach
- chronologię epok; periodyzację kultury polskiej
- podstawowe wydarzenia historyczne XX wieku m.in. geneza i ekspansja totalitaryzmów, II wojna światowa, polski wrzesień, okupacja w Polsce, obozy koncentracyjne, powstanie w getcie, powstanie warszawskie, straty kultury polskiej, rozbitcie polskiej literatury na krajową i emigracyjną, dzieje PRL, etc.
- język polityki i reklamy; środki perswazji i manipulacji, nowomowa, różnice między dyskursami retoryki artystycznej, negocjacyjnej i politycznej
- różnicuje różne style języka np. style standardowe a język kultur alternatywnych, poszukiwania i prowokacje językowe
- pojęcie normy językowej, kryterium błędu językowego, pojęcie kultury języka, neologizmy
- przemiany współczesne w zakresie topiki kultury europejskiej – wpływ tradycji biblijnej, antycznej i chrześcijańskiej na literaturę polską np. dom, ogród, apokalipsa, raj, arkadia, ziemia obiecana, wędrowiec – Odyseusz, Chrystus, Syzyf, Prometeusz, Hiob, Edyp, śmierć, Eros i Tanatos
- nowe – w XX wieku – zjawiska literackie: literatura faktu, reportaż, dokument osobisty; autentyk, zacieranie się i mieszanie gatunków literackich – sylwa współczesna, zmiany w kategorii literackości tekstu, kryzys fikcjonalności eseizacja gatunków; intertekstualność
- dzieje literatury polskiej w kontekście przemian społeczno-politycznych po roku 1945 – pokoleniowość m.in. 1956, 1968/1970, 1980, literatura drugiego obiegu
- style w sztuce nowoczesnej
- pojęcia z zakresu estetyki, nowy kształt piękna, turpizm, kicz i tandeta
- relacje między tekstami a ich kontekstem historyczno-kulturowym

- związki literatury z kulturą masową oraz kulturą audiowizualną
- ekspansja kultury informatycznej, nowe formy literackie np. blogi, czat
- związki między kulturą polską a europejską, popularność literatury fantasy
- wybrane nurty filozoficzne mające wpływ na literaturę po roku 1945,
- współczesne nurty kultury masowej: graffiti, reklama, komiks, muzyka pop etc.

Uczeń potrafi:

- być świadomym uczestnikiem kultury współczesnej
- dbać o czystość języka ojczystego tzn. wolnego od wulgaryzmów
- ocenić i nazwać różnorodne sytuacje komunikacyjne; dostosować do nich język np. sonda uliczna, wywiad, polemika, spór
- sprawnie i umiejętnie komponuje tekst własny
- opracować i zapisać różne dane bibliograficzne
- wymienić głównych twórców kultury i ich dzieła tu: zwłaszcza po 1939 roku
- wykazać się znajomością licznych fragmentów tekstów literackich
- przedstawić zmiany w kreacji bohatera literackiego oraz wybranych gatunków literackich na tle epoki powojennej
- zastosować zdobyte wcześniej kompetencje interpretacyjne do nieznanych tekstów kultury
- wyjaśnić użycie i funkcje starych motywów antycznych i symboli biblijnych w utworach po 1939r.
- formułować wnioski płynące z porównania formy artystycznej różnych tekstów literackich
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych (i pisemnych) materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin kultury masowej
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła literackiego: z użyciem terminologii historycznoliterackiej
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji tekstu kultury ze wskazaniem funkcji środków specyficznych dla danej dziedziny sztuki
- wykazać się umiejętnością konwersacji, kulturą dyskusji i poprawną polszczyzną
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...)
- łączyć znajomość dziejów kultury z oryginalnym ujęciem dzieła
- dokonać syntezy twórczości literackiej (epoki, autora, prądu)
- rozpoznawać funkcje tekstu (estetyczną, ekspresywną, impresywną, poznawczą, fatyczną)

Rozdział 3

PRZYKŁADOWY SCENARIUSZ LEKCJI

Na przykładzie fragmentu opowiadania Olgi Tokarczuk – *ŻUREK*

Hasła: swój -obcy, intencje wypowiedzi, społeczność hermetyczna, prowincja polska, ksenofobia, solidarność wobec obcych, kolokwializmy, zapożyczenia (anglicyzmy), kontrast językowy, (słowa swojskie i obce), polski zaścianek, , partykularz przedświąteczny, nietolerancja, konflikt, regionalizmy, kontrast: ubóstwo -zamożność, opozycja prowincja-nuworysz., gra językowa, zabarwienie emocjonalne wypowiedzi, polskie święta, zderzenie prowincja-centrum

Cele:

Uczeń

rozpoznaje problem swój-obcy (wykluczenie)
charakteryzuje skonfliktowane strony
rozpoznaje kryteria i motywacje funkcjonowania hermetycznej grupy, zaścianka,
wychwytuje grę językową, ironie tocząca się między przyjezdnym a resztą bohaterów,
rozpoznaje funkcje zastosowania regionalizmów, zapożyczeń,
rozpoznaje intencje różnych wypowiedzi,
interpretuje znaczące zachowania i negatywne intencje wypowiedzi
rozpoznaje polskie zwyczaje świąteczne,
rozpoznaje elementy świata przedstawionego,

Treści:

polska prowincja, społeczność zamknięta wobec obcych,
ksenofobia podszyta zawiścią,
poczucie własnej wartości prowincjusza,
niechęć do świata zewnętrznego zakłócającego porządek prowincji,

Zagadnienia (tematy lekcji)

problematyka swój – obcy w ujęciu literackim,
zderzenie kultur
- język opowiadania (regionalizmy, anglicyzmy, kolokwializmy),
- spór językowy czy społeczno-obyczajowy

Proponowane metody pracy i procedura osiągnięcia celów

- głośna lektura tekstu,
- wyjaśnienie leksyki (praca w grupach ze słownikami)
- rekonstrukcja świata przedstawionego,
- analiza leksyki
- dyskusja – charakterystyka zachowań bohaterów,
- ocena środowiska miejscowego i postawy przybysza,
- opis miejsca, sytuacji, postaci,
- plan akcji – dramaturgia akcji (zawiązanie akcji, rozwinięcie, punkt kulminacyjny),
- porównanie języka filmu i języka literackiego – projekcja fragmentów filmu,
- elementy dramy (wchodzenie w rolę)

Osiągnięcia uczniów

- **Uczeń**
- opisuje świat przedstawiony,
- charakteryzuje i ocenia postawy bohaterów,
- stosuje kryteria oceny bohaterów
- rozpoznaje intencje wypowiedzi analizując język, wychwytuje ironie i grę językową,
- pracuje w grupie
- korzysta ze słowników,
- formułuje swoje zdanie, uzasadnia je i broni go (np. w dyskusji),
- przedstawia argumenty każdej ze stron,
- rozpoznaje funkcje środków językowych (kolokwializmów, prozaizmów, regionalizmów, anglicyzmów),

Sposób sprawdzenia osiągnięć

- tekst własny na temat źródeł i konsekwencji wszelkiego wykluczenia, konfliktu swój - obcy,
- próba porównania opowiadania z innym tekstem o podobnej tematyce, np. „Mendel Gdański” Marii Konopnickiej.

Rozdział 4

Ocenianie

Integralną częścią zadań proponowanych na egzamin są kryteria oceniania treści wypracowania do tematów 1 i 2 oraz model odpowiedzi do części 1. zadania trzeciego. Wypracowanie w części 2 zadania trzeciego oraz język, kompozycja, styl i zapis w zadaniach 1 i 2 na obu poziomach oceniane są według ustalonych kryteriów holistycznych, dołączanych do zestawów zadań.

MODEL ODPOWIEDZI I SCHEMAT OCENIANIA ZADANIA I i II

I. KOMPOZYCJA (maksymalnie 10 punktów)

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu

- podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym, 10
- uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części, 6
- wskazująca na podjęcie próby porządkowania myśli, na ogół spójna. 2

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

II. STYL (maksymalnie 10 punktów)

- jasny, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka, 10
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka, 6
- na ogół komunikatywny, dopuszczalne schematy językowe. 2

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. JĘZYK (maksymalnie 24 punkty)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia i fleksja, 24
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja, 18
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne składnia, słownictwo i frazeologia, 12
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, słownikowych, frazeologicznych i fleksyjnych, 6
- język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, słownikowych i frazeologicznych. 2

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. ZAPIS (maksymalnie 6 punktów)

- bezbłędna ortografia; poprawna interpunkcja (nieliczne błędy) ; 6
- poprawna ortografia (nieliczne błędy II stopnia); na ogół poprawna interpunkcja; 4
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia); interpunkcja niezakłócająca komunikacji (mimo różnych błędów). 2

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY

0 – 8

Uwaga:.

Za szczególne walory pracy maturzysta może otrzymać dodatkowe 8 punktów, które przyznaje się za pracę ocenioną poniżej maksymalnej liczby punktów, jednak wyróżniającą się oryginalnością w zakresie rozwinięcia tematu, kompozycji, stylu lub języka. Łączna liczba punktów za wypracowanie nie może jednak przekroczyć 100.

EGZAMIN MATURALNY

Egzamin maturalny z języka polskiego jako pierwszego jest zgodny z regulaminem Szkoły Europejskiej.

Arkusze przedstawiony maturzyście zawiera trzy zadania, z których maturzysta wykonuje jedno.

Zadanie pierwsze zawiera tekst prozatorski i temat odnoszący się do podanego tekstu.

Zadanie drugie zawiera tekst/teksty (poetycki, poetycki i prozatorski, tekst dramatyczny) oraz temat zredagowany w związku z podanym tekstem/tekstami. To zadanie zobowiązuje ucznia do pracy na jednym tekstem lub do porównania tekstów.

Tematy zadań 1 i 2 powinny w szczególności akcentować problematykę podanych tekstów.

Zadanie trzecie składa się z dwóch części:

część 1. – test sprawdzający rozumienie czytanego tekstu nieliterackiego. Ta część zawiera tekst nieliteracki i pytania sprawdzające jego rozumienie. Powinny one dotyczyć:

a. poziomu znaczeń tekstu, sprawdzające jak uczeń:

- rozumie słowa, związki frazeologiczne, zdań; odczytuje znaczenia dosłowne i metaforyczne, znaczenia słów z kontekstu, odróżnia informacje od opinii, znajduje słowa – kluczy,
- rozumie myśl zawartą w akapicie lub części tekstu, wyszukuje informacje, selekcjonuje informacje, hierarchizuje, porównuje, dostrzega analogie i przeciwieństwa,
- rozumie główną myśl tekstu (rozumie tekst jako całość) oraz umie wnioskować;

b. poziomu struktury tekstu, sprawdzające jak uczeń:

- rozumie kompozycję tekstu, tj. odróżnia wstęp, rozwinięcie, zakończenie, wskazuje zasadę kompozycyjną,
- odkrywa związki logiczne, czyli rozumie tok przyczynowo-skutkowy, wskazuje, np.: tezę, hipotezę, argumenty, kontrargumenty, przykłady, wnioski, zależności między zdaniami, akapitami i częściami tekstu,
- rozumie znaczenia występujących w tekście wyrazów wskazujących na tok myślenia autora (sygnalizujących wnioskowanie, podtrzymywanie myśli, zwrot myśli, dygresję, powtórzenie myśli, nawiązanie do myśli zawartej w poprzednim akapicie);

c. poziom komunikacji, sprawdzające jak uczeń:

- rozpoznaje nadawcę,
- dostrzega cel tekstu (intencję nadawcy),
- dostrzega adresata i sposoby oddziaływania na niego,
- dostrzega cechy stylistyczne tekstu i rozumie funkcjonalność środków językowych.

część 2. – wypracowanie pisane z pamięci na jeden z trzech zaproponowanych tematów.

Tematy powinny nawiązywać do formy lub problematyki tekstu danego do rozumiejącego czytania

KRYTERIA OCENIANIA PISEMNEJ PRACY MATURALNEJ (część 2 zadania III) wraz z wagą procentową i punktacją

<i>Temat i jego opracowanie</i>	40%	<i>Kompozycja pracy</i>	30%	Język i styl (w tym 5% ortografia)	30%
pełne zrozumienie tematu; świadomy dobór materiału rzeczowego - także spoza programu; oryginalne ujęcie tematu; twórcze jego opracowanie; wnikliwa analiza i dojrzała interpretacja; umiejętność wnioskowania i uogólniania; samodzielność sądów,	24-23	oryginalność pomysłu kompozycyjnego i konsekwentna jego realizacja,	18	pełna poprawność językowa ; pełna poprawność zapisu ; styl zindywidualizowany,	18
pełne zrozumienie tematu; świadomy dobór materiału rzeczowego; ciekawe ujęcie tematu; pogłębione jego opracowanie; logiczna analiza i interpretacja; umiejętność wnioskowania i uogólniania; samodzielność sądów,	22-21	forma pracy świadomie podporządkowana ujęciu tematu; zachowanie proporcji między częściami pracy,	17-16	poprawność językowa; (dopuszczalne usterki jęz., interpunkcyjne i ortograficzne); styl w pełni zharmonizowany z treścią i formą pracy,	17-16
pełne zrozumienie tematu; trafny dobór materiału rzeczowego; poprawne ujęcie tematu; wystarczające jego opracowanie; logiczna analiza i interpretacja; umiejętność wnioskowania i uogólniania,	20-17	trójdzielna kompozycja; zachowanie proporcji między częściami pracy,	15-12	poprawność składni i fleksji (dopuszczalne usterki); nieliczne błędy innego typu; bł. interpunk i nieliczne ort. II st; styl zharmonizowany z treścią i formą pracy,	15-13
zrozumienie tematu; ujęcie tematu schematyczne, ale zgodne z tematem; opracowanie tematu niepełne, ale poprawne; interpretacja świadcząca o rozumieniu przywołanego tekstu; mimo pewnych błędów wnioskowanie i uogólnianie logiczne,	16-13	tylko formalnie trójdzielna,	11-10	język w pełni komunikatywny pomimo błędów różnego typu; nieliczne błędy zapisu różnego stopnia ; styl na ogół zharmonizowany z treścią i formą pracy,	12-10
częściowe zrozumienie tematu; ujęcie tematu schematyczne i częściowo zgodne z tematem; opracowanie niepełne, ale częściowo poprawne; interpretacja świadcząca o rozumieniu podstawowej warstwy znaczeniowej tekstu; mimo pewnych błędów wnioskowanie i uogólnianie logiczne,	12-10	Uporządkowanie treści częściowe, ale pozwalające odczytać główną myśl pracy,	9-7	język komunikatywny, chociaż nieporadny; błędy zapisu różnego stopnia ; próba zachowania harmonii stylu i treści;	9-7
praca nie na temat lub niewystarczające jego opracowanie; omówienie utworów niezgodne z treścią; nielogiczne wnioskowanie.	9-0	chaotyczne ułożenie treści.	6-0	błędy zakłócające komunikację; liczne błędy zapisu ; wypowiedź rażąco niejednorodna stylistycznie.	6-0